

Національна академія наук України НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

ЗВІТ

з прикладної науково-дослідної роботи

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

(2 ЕТАП: МОНІТОРИНГ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ)

Харків, 2015

Мета дослідження

створення системи моніторингу і прогнозування індикаторів раннього попередження негативних соціально-економічних явищ у розвитку регіонів України для їх своєчасного усунення.

Завдання:

- Аналіз існуючих підходів до моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів в Україні та світі
- Розробка концептуальних положень створення та функціонування системи моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів України
- Формування системи ключових індикаторів моніторингу та оцінки соціально-економічного розвитку регіонів та створення бази даних
- Розробка системи зведених індексів випереджальних, співпадаючих та запізнених індикаторів соціально-економічного розвитку та періодизація циклів розвитку регіонів
- Прогнозування ключових індикаторів соціально-економічного розвитку та оцінка перспективного стану регіонів для оперативного та короткострокового управління регіональним розвитком

Зміст

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ І НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

- 1.1 Аналіз існуючих підходів до формування систем моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів
- 1.2 Формування системи теоретичних концептуальних положень створення системи моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів
- 1.3. Розробка системи методичних рекомендацій до створення та забезпечення функціонування системи моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

- 2.1 Аналіз використовуваних у вітчизняній практиці методів прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів
- 2.2 Порівняльний аналіз світового досвіду прогнозування рівня соціально-економічного розвитку регіонів та окремих територій
- 2.3 Аналіз світового досвіду використання систем раннього попередження негативних явищ у соціально-економічному розвитку

РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

- 3.1. Оцінка індикаторів раннього попередження негативних явищ у соціально-економічному розвитку регіонів України
- 3.2. Прогнозування зведених індикаторів соціально-економічного розвитку на прикладі Харківської області
- 3.3. Узагальнений методичний підхід до моніторингу та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України

ВИСНОВКИ

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Взаємозв'язок між моніторингом і управлінням соціально-економічною системою

Замкнута система процесів моніторингу і прийняття управлінських рішень показує, що процес моніторингу і його результати можуть безпосередньо впливати на прийняття управлінських рішень.

Управлінське рішення, як засіб регулювання соціально-економічного розвитку, може впливати на процес моніторингу, змінюючи його задачі і акценти.

2. Завдання моніторингу в межах державного і регіонального управління

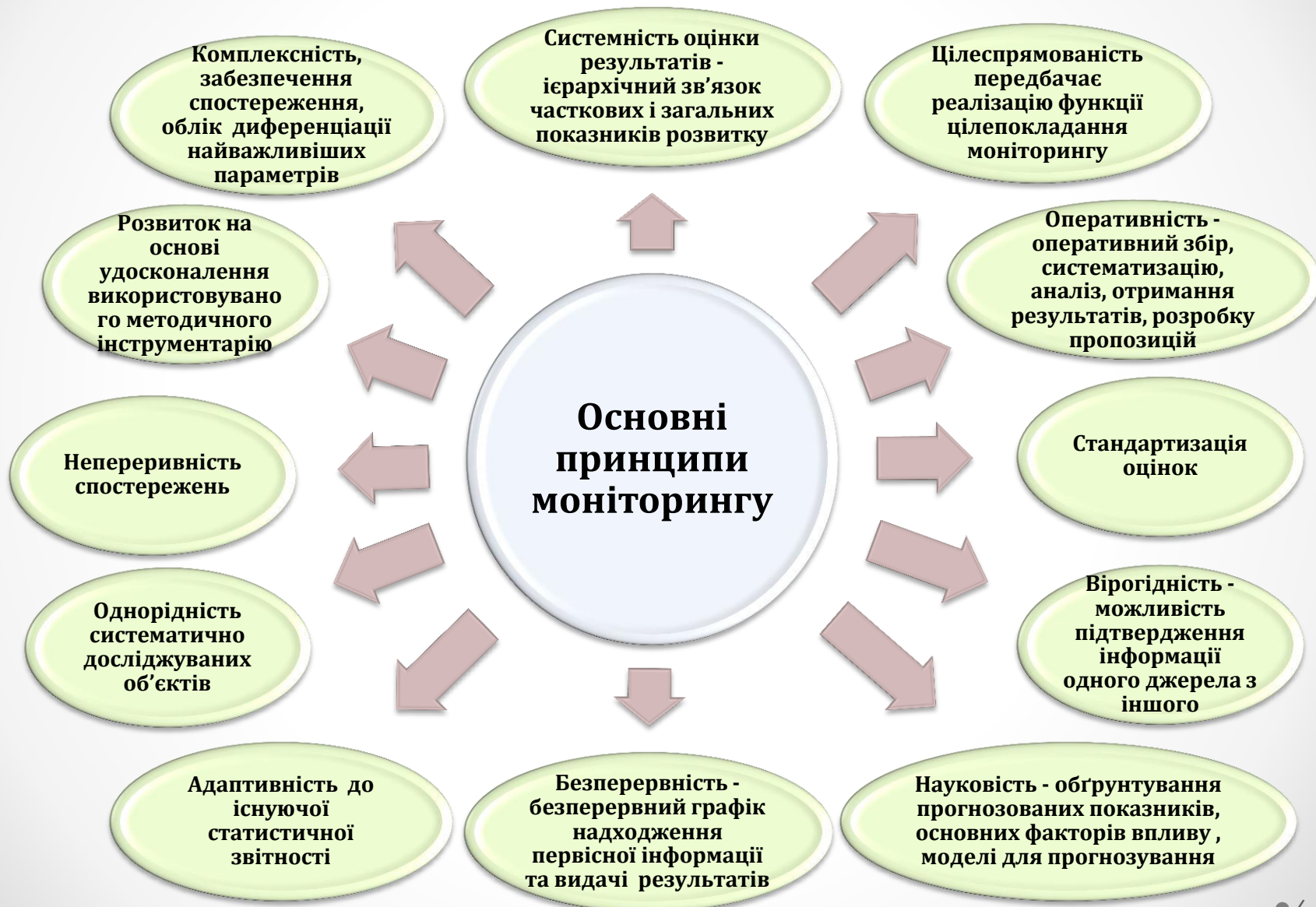
Отримання об'єктивної інформації про соціально-економічні і суспільно-політичні процеси в країні, регіонах, містах і селищах тощо

Аналіз і всебічна оцінка загрози суспільному розвитку в поточному і майбутньому, доведення отриманих результатів до відома органів державної і місцевої влади, територіальних громад, населення

Обґрунтування заходів щодо прискорення позитивних змін

Розробка заходів, що гарантують безпеку систем життєзабезпечення населення

3. Основні принципи моніторингу

4. Методичний підхід

Методичний підхід до побудови системи показників для моніторингу

Методологія побудови системи показників повинна задовольняти певним вимогам :

- підпорядкування всієї системи та її складових рішенням основного завдання дослідження;
- методологічна єдність включених в систему показників;
- логічна послідовність розташування показників підсистем і системи в цілому;
- система показників повинна комплексно, різнобічно характеризувати досліджуване явище;
- раціональна компактність системи;
- відображення об'єктивних явищ і процесів у країні або регіоні;
- пристосованість системи показників до діючої статистичної системи обліку та звітності

Алгоритм моніторингу включає наступні заходи :

- відбір найбільш суттєвих ознак, які формують склад показників;
- встановлення для кожного індикатора критичних значень;
- оцінка тенденцій руху параметрів індикатора;
- обґрунтування цілей і засобів управлінського впливу на динаміку індикаторів розвитку

5. Методичні рекомендації до створення та забезпечення функціонування системи моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів

6. Прогнозування

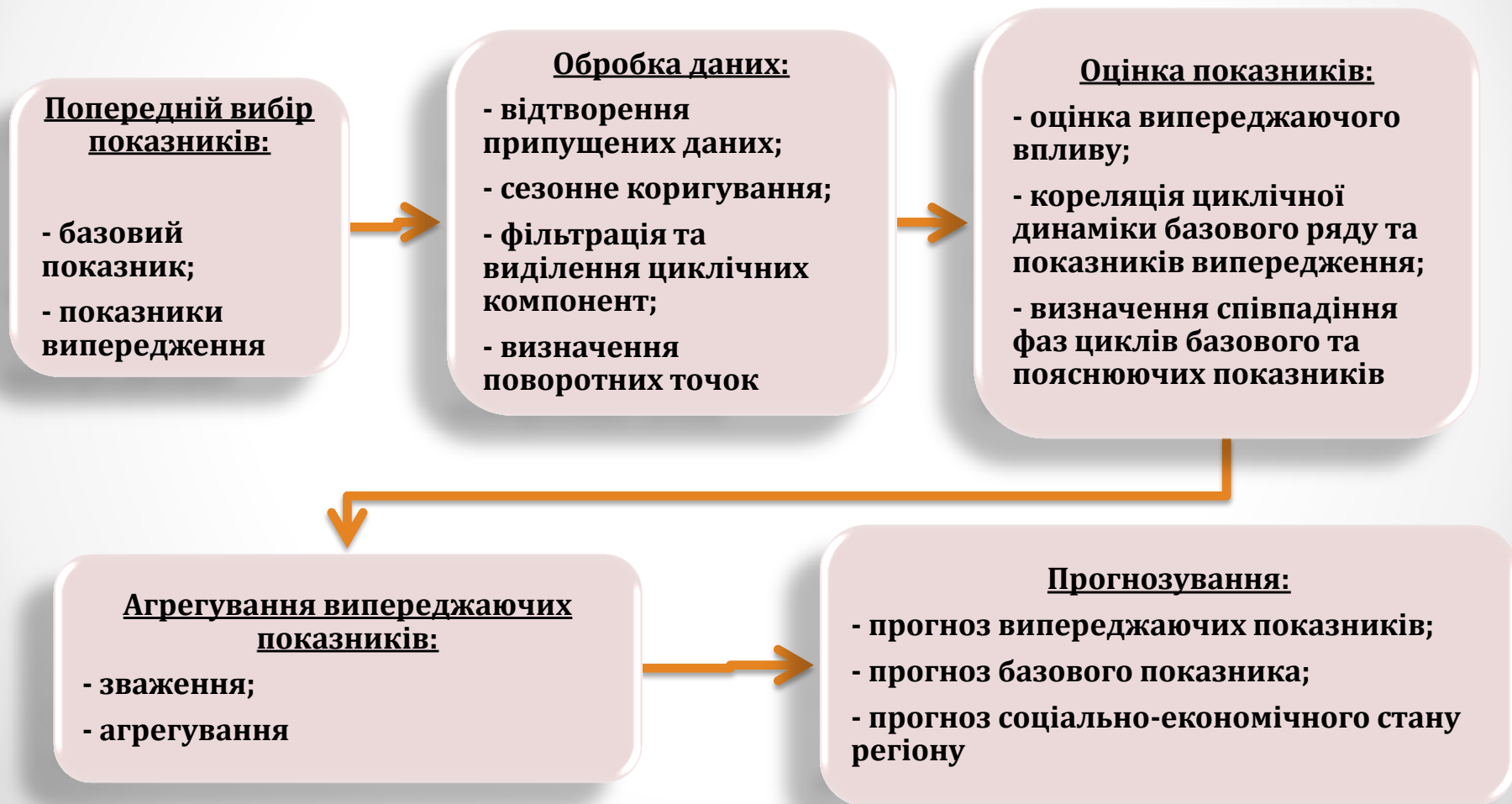
Прогнозування соціально-економічного розвитку регіону є передбаченням майбутнього стану економічної і соціальної сфер, складовою частиною державного регулювання економікою, що визначає напрямки розвитку регіонального комплексу і його структурних складових

Результати прогностичних розрахунків використовуються державними органами для обґрунтування цілей і завдань розвитку, розробки і обґрунтування соціально-економічної політики уряду, способів раціонального використання виробничих ресурсів

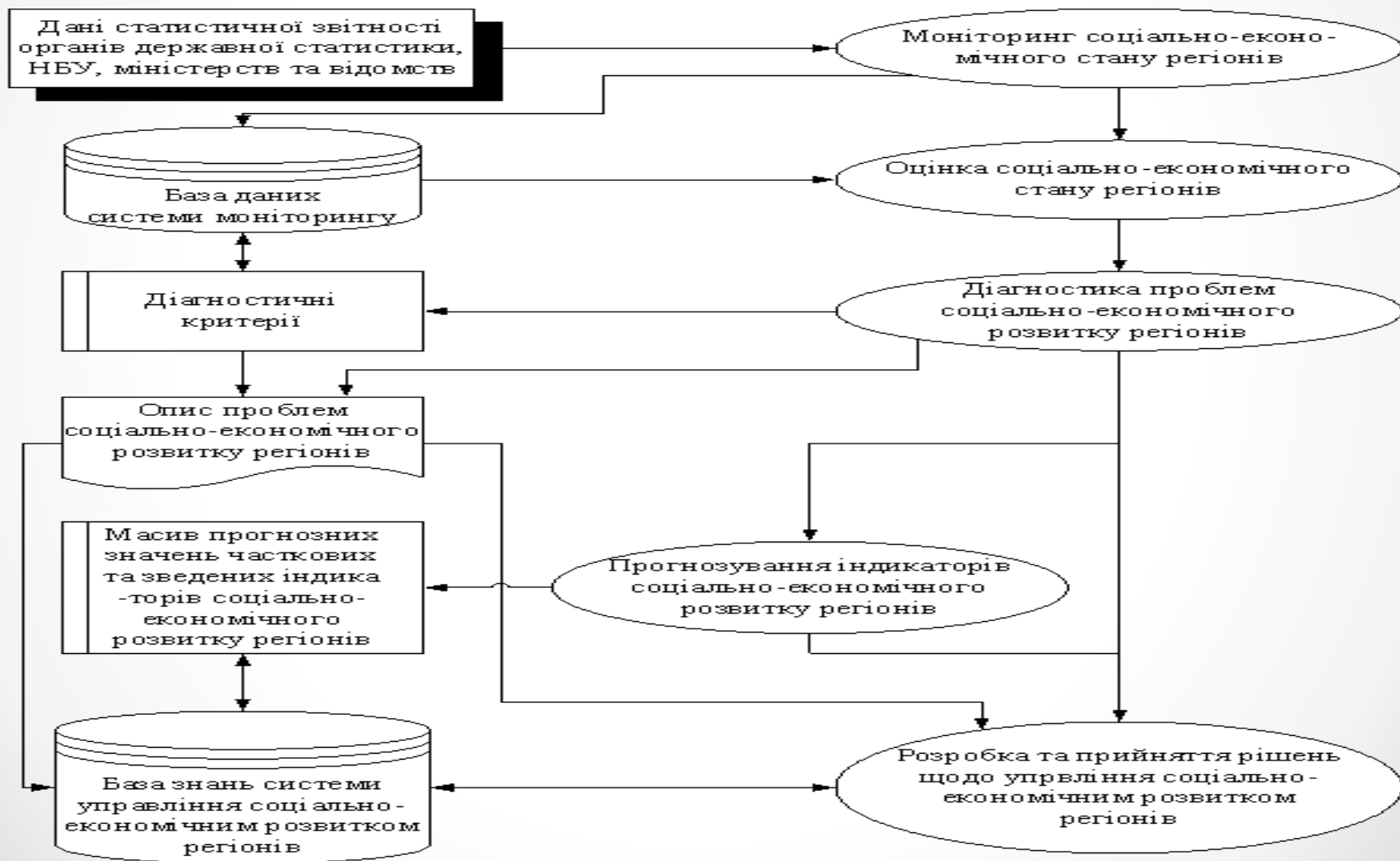
7. Основні проблеми прогнозування

Проблема	Пропозиції щодо вирішення
Неактуальність, неоднорідність, протиріччя правового поля, в якому функціонує система прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів	Доопрацювання законодавства в частині визначення: - понятійного апарату; - переліку, складу і структури прогнозних документів для кожного рівня держаного управління; - відповідальності за підготовку документів і їх адекватність; - критеріїв оцінки якості прогнозів і процедури контролю якості підготовки прогнозних документів
Недостатня якість, повнота і прозорість регіональних прогнозів	Постійний моніторинг економічної ситуації в регіоні і публікація результатів моніторингу в засобах масової інформації, обговорення проектів прогнозів з залученням експертів в області прогнозування, формування консенсус-прогнозів
Різноманітність інформаційного програмного забезпечення прогнозної діяльності в регіонах	Впровадження єдиного інформаційно-аналітичного комплексу, розробленого спільно комерційними структурами і науково-дослідними організаціями, які професійно займаються прогнозуванням
Відсутність можливості проведення глибокого ретроспективного аналізу окремих соціально-економічних показників для цілей прогнозу по причині змін методик розрахунку показників, недостатність обліку прихованої економіки	Оперативна ліквідація проблем невідповідності даних за різні періоди часу органами статистики шляхом перерахунку даних відповідно до нової методики, розробка і застосування методик розрахунку прихованої економіки
Невисокий рівень системності, комплексності і гнучкості розрахунків, прогнозування ведеться по різним групам показників без попереднього глибокого аналізу їх системного зв'язку	Розробка і широке використання економіко-математичних моделей, які описують багатосторонній зв'язок соціально-економічних параметрів і дозволяють гнучко перебудовувати систему зв'язків в умовах зміни ситуацій
Вузьке коло організацій, які займаються прогнозуванням на комерційній основі	Широке застосування консенсус-прогнозування на основі залучення державних наукових та дослідницьких центрів та недержавних консалтингових компаній
Відсутність умов для активної участі в розробці стратегічно важливих для регіону прогнозних документів з боку представників науки, бізнесу, громадянського суспільства	Консолідація зусиль регіональних органів влади, вищих навчальних закладів, представників провідних секторів економіки, банківського сектору, спрямованих на удосконалення соціально-економічного прогнозування шляхом створення колегіального консультативного органу

8. Етапи аналізу та прогнозування змін соціально-економічного стану регіонів на основі випереджаючих індикаторів

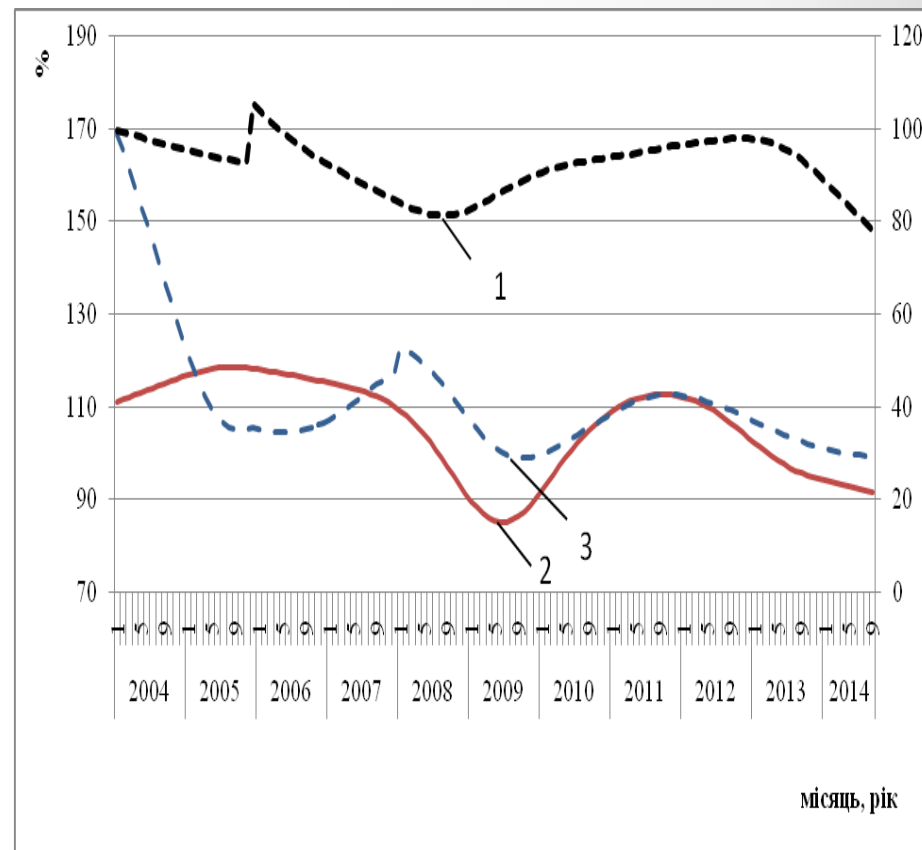

9. Схема інформаційної взаємодії етапів управління соціально-економічним розвитком регіонів на основі оцінки та діагностики поточного стану і упереджувачого прогнозування

10. Структура зведених індексів для Харківської області

Зведені індекси	Складові індикатори
Зведений індекс випереджаючих індикаторів	Обернене значення індексу споживчих цін на продукти харчування, відсотків до грудня попереднього року
	Обернене значення темпу зростання (зменшення) заборгованості з виплати заробітної плати, відсотків до початку року
Зведений індекс співпадаючих індикаторів	Індекс промислової продукції, відсотків до відповідного періоду попереднього року
	Індекс продукції будівництва, відсотків до відповідного періоду попереднього року
	Темп зростання (зменшення) обсягу імпорту товарів, відсотків до відповідного періоду попереднього року
	Індекс реальної заробітної плати, відсотків до відповідного періоду попереднього року
Зведений індекс запізнених індикаторів	Темп зростання (зменшення) обсягу експорту товарів, відсотків до відповідного періоду попереднього року
	Темп зростання (зменшення) обороту роздрібної торгівлі, відсотків до відповідного періоду попереднього року
	Обернене значення темпу зростання (зменшення) заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг, відсотків до початку звітного року
	Обернене значення рівня безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15-70 років, відсотків до економічно активного населення відповідного віку (квартальний)
	Темп росту (зменшення) обсягу введеного в експлуатацію житла, %, до відповідного періоду минулого року (квартальний)

Висновки

- Існування доцільності удосконалення методичних підходів до створення і забезпечення функціонування системи моніторингу оцінки соціально-економічного розвитку регіонів в частині використання об'єктивної і адекватної системи показників, забезпечення точності оцінки, врахування тенденції змін соціально-економічного рівня розвитку для прогнозування майбутніх змін і прийняття ефективних управлінських рішень.
- Розробка методики до створення та забезпечення функціонування системи моніторингу полягає у виборі одиничних показників і пошуку теоретичних підходів, які стали б методологічною основою й забезпечили об'єктивність і вірогідність оцінки.
- Найбільш повну характеристику соціально-економічного стану суб'єкта дає підхід, заснований на оцінці соціально-економічного розвитку як інтегрального показника за допомогою низки складних агрегованих компонент, великій широті охоплення первинних показників, системному, комплексному підході до формування компонент; застосуванні переважно кількісних методів оцінки; використанні великого числа різнопланових статистичних даних і сучасних економіко-математичних методів.
- Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України на основі запропонованої методики показує наявність відмінностей у рівні соціально-економічного розвитку регіонів. Аналіз сприяє виявленню суттєвих відмінностей складових у рівні соціально-економічного розвитку за групами стійкості регіонів, що може свідчити про недостатню ефективність державної і регіональної політика розвитку територій і вказувати на необхідність розробки і прийняття ефективних управлінських рішень щодо підвищення соціально-економічного розвитку країни в цілому та її регіонів.

Висновки

- Для здійснення ефективного управління як на рівні регіону, так і на рівні державної регіональної політики необхідним є прогнозування змін у соціально-економічному стані регіону на різні терміни.
- З метою попередження розвитку негативних явищ у регіонах країни необхідно розробити підхід до випереджальної оцінки, яка на основі результатів поточного моніторингу змогла б дати відповідь щодо можливості змін у тенденціях по різних аспектах соціально-економічного розвитку регіону. Перспективним підходом є створення системи випереджальних індикаторів, які, базуючись на поточній оцінці, дозволять заздалегідь ідентифікувати поворотні точки циклів розвитку регіону.
- Проведений аналіз показав, що соціально-економічний розвиток регіонів України переважно співпадає за фазами та переламними періодами часу, тому результати, отримані для одного з регіонів прийнятні й для інших за деякими окремими випадками.
- На прикладі Харківської області було здійснено виділення поворотних точок циклів розвитку та побудовано систему зведених індексів випереджальних, одночасних та запізнених індикаторів.
- Аналіз динаміки показників – складових зведених індексів по Харківській області показав, що майже по усім ним спостерігається трендостійкість у місячному та квартальному розрізі.
- Для цілей оперативного та короткострокового прогнозування можна використовувати моделі часових рядів, а для більших термінів необхідним є застосування нелінійних економетричних чи, навіть, імітаційних моделей.

Впровадження

- Департамент інноваційного розвитку та промисловості і транспортної інфраструктури Харківської обласної державної адміністрації, довідка №02-02-07/1696 від 09.07.2014

ПУБЛІКАЦІЇ

1. Полякова О. Ю., Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Підходи до експрес- і фундаментальної діагностики проблем соціально-економічного розвитку регіонів // Бізнес Інформ. – 2014. – №6. – С. 52 – 57.
2. Полякова О.Ю. Модель інноваційної діяльності промисловості харківської області // Тези доповідей 9-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики», 14-15 листопада 2014 р. – Харків, 2014. – С. 195-197.
3. Семигуліна І. Б. Організаційні аспекти формування системи моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів // Тези доповідей 9-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики», 14-15 листопада 2014 р. – Харків, 2014. – С. 451-457.
4. Ярошенко І. В. Концептуальні положення системи моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів // Тези доповідей 9-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики», 14-15 листопада 2014 р. – Харків, 2014. – С. 486-491.
5. Ярошенко І.В. Аналіз соціально-економічного розвитку проблемних регіонів країн Європейського Союзу // Проблеми економіки. - 2014. – № 3. – С.45-53.
6. Ярошенко І. В. Механізми державної підтримки проблемних регіонів // Моделювання регіональної економіки : збірник наукових праць. – Івано-Франківськ : Плай, 2014.– № 1(23).– С. 114 – 127.
7. Ярошенко І. В. Можливості імплементації досвіду модернізації адміністративно-територіального устрою країн ЄС та світу у вітчизняну практику // Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів : Національна доповідь – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 778 с. – С. 581 – 599.

Контактна інформація

- Веб-сайт : ndc-ipr.org
- Тел./факс: +38 (057) 705 02 67
- e-mail: ndc_ipr@ukr.net